

Canlı

EDITION

ANALİZ

GÖRÜŞ - Diyarbakır Suriçi'ndeki güncel koruma çalışmaları

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Üyesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Murat Çağlayan, Diyarbakır Suriçi'ndeki restorasyon çalışmalarını Analiz Masası'na değerlendirdi.

Dr. Öğr. Üyesi Murat Çağlayan | 16.01.2022

Fotoğraf: Ahmet Kaplan/AA

Istanbul

Diyarbakır'ın Sur ilçesinde bulunan ve ilçeye de adını veren Suriçi, kentsel sit alanı bölgesi ve bu alanın kuzeydoğusundaki Amida Höyüğü'nü barındıran arkeolojik sit alanı olan İçkale bölgesi, Diyarbakır kültürel mirasının tacıdır. Bu alan, Hevsel Bahçeleri ile beraber 2015 yılında "Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı" adı ile UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir.

Bölgede hüküm süren medeniyetlerce şekillenerek özgünleşen, binlerce yıldır tarihsel varlığını sürdüren Diyarbakır Kalesi, surları ve burçları, üstün evrensel değere sahip kültür varlıkları olarak yaşamaktalar. Dünyada kesintisiz yerleşimin devam ettiği ender tarihi kentlerden olan bu alan, dünya tarihi için önemli bir evrensel miras özelliğini korumaktadır.

Sahada yürütülen projeler daha tamamlanmadan Suriçi'ndeki çalışmalar, ticari, kültürel, turistik ve sosyal faaliyetlerin canlanmasını sağlamıştır. Nitekim restorasyonu tamamlanan İçkale'nin turistik ve kültürel açıdan yoğun rağbet görmesi, ileride Suriçi'nin de önemli bir çekim ve cazibe merkezi haline geleceğinin habercisidir.

Terör örgütünün yerle bir ettiği "tarih"

Dünya miras alanının tampon bölgesi olan Diyarbakır Suriçi bölgesi, 2015 yılının aralık ayı ile 2016 yılı mart ayı aralığında "Sur Çatışmaları (çukur olayları)" adı ile anılan terör olaylarına sahne olmuştur. Kentsel sit alanının doğusu büyük hasar almıştır. Teröristler bu alanda anıtsal ve sivil birçok esere zarar vermiştir. Hatta bu zengin kültür mirasını birer yığınak, üs ve siper olarak kullanmış, yeri gelince el yapımı bomba ve tuzaklar ile havaya uçurmuşlardır. Olayların sona ermesinden sonra ilgili alan Bakanlar Kurulu kararı ile "riskli alan" ilan edilmiştir. Burası, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca ivedilikle kamulaştırılıp "Suriçi Kentsel Yenileme Projesi" başlatılmıştır. İlk olarak Suriçi Koruma Amaçlı İmar Planı revize edilerek uygulamaya geçilmiştir. Proje kapsamında geleneksel Suriçi dokusunu oluşturan anıtsal ve sivil mimarlık örneklerinin restorasyonu, yakın dönem konut alanlarının yenilenmesi, yakın dönem ticaret alanlarının yenilenmesi, iç kale alanı düzenlenmesi, sur duvarları ve burçların restorasyonu, altyapı çalışmaları, çevre ve peyzaj düzenlemeleri yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir.

Alanda etkin olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Diyarbakır Valiliği ile koordineli olarak çalışmalarını devam ettirmektedir. İlk olarak saha, yıkıntı ve yer altı sistemine gizlenmiş bubi tuzaklı el yapımı bombalardan uzman ekiplerce temizlenmiştir. Bu el yapımı düzenekler, iş programını tamamen geciktirmiştir. Zira yüklenici firmalar faaliyetlerini sürdürürken bile bu vb. düzeneklere rastlamıştır. Her şeye rağmen yükleniciler sahada özverili çalışmalarına devam etmişlerdir. Tuzaklanan patlayıcılar Suriçi'ndeki altyapıyı tamamen mahvetmiştir. Bu sebeple tüm altyapı yenilenmiş, elektrik, kanalizasyon, temiz su ve haberleşme hatları yeraltına alınmış hatta doğalgaz altyapısı da hazırlanmıştır.

Koruma çalışmalarının başında öncelikle vakıf eserlerinin restorasyon projeleri hazırlanmış ve uygulamaya geçilmiştir. Minare ayakları çatışmalarda zarar gören Akkoyunlu dönemi eseri Şeyh Mutahhar Camisi (Dört Ayaklı Minare) ve çok ciddi hasar alarak yanan Kurşunlu (Fatih Paşa) Camisi, restorasyonları Diyarbakır Vakıflar Bölge Müdürlüğüne 2019 yılında tamamlanıp ibadete açılan eserlerdendir.

Surp Giragos Ermeni Kilisesi ve Mar Petyun Keldani Kilisesi restorasyonları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından finanse edilen Diyarbakır Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kontrol edilmektedir. Onarımların 2022 yılı nisan ayındaki Paskalya Bayramı'na kadar bitirilmesi planlanmaktadır. On altıncı yüzyıl Osmanlı dönemi eseri olan Paşa Hamamı'nın restorasyonu Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sürdürülmektedir. Restorasyonun en önemli uygulaması, hamamın ısıtma sisteminde artık odun, kömür, lastik vb. katı fosil yakıtların kullanımına son verilmesidir. Hamam, yerden ve duvardan ısıtma tekniğiyle doğal gaz sistemine uyumlu biçimde restore edilmektedir. Geleneksel Osmanlı Türk hamamında uygulanan bu ısıtma sistemi, bölgedeki ilk çağdaş ve çevreci örneklerdendir.

Restorasyonlar, yapıların orijinaline uygun yapılıyor

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının tescilli Diyarbakır konutlarında restorasyon çalışmaları da büyük bir titizlikle devam etmektedir. Öncelikle yıkılan ya da hasar gören tarihi evlerin koruma projeleri hazırlanıp Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunun onayına sunulmuştur. Koruma Kurulu tarafından onaylanmış farklı parsellerdeki projeler, yapım işlerinin daha hızlı devam etmesi için aynı anda birçok yüklenici tarafından uygulanmaktadır. Tecrübeli koruma uzmanlarının danışmanlık ve kontrolörlük yaptıkları tarihi Diyarbakır konutlarının restorasyon uygulamaları, geleneksel yapım teknik ve yöntemlerine uygun devam etmektedir.

Yıkılmış olan yapıların yenilenmesi sırasında sahada bulunabilen sağlam taşları tekrar kullanılmakta ya da yüzyıllardır aktif olan taş ocaklarından aynı bazalt taşlar, kendi özgün ölçü ve tekniğinde yerlerine konmaktadır. Özgün yapım tekniği ve malzeme kullanımının yanında modern teknik ve daha mukavemetli malzemeler de uygulamada kullanılmaktadır. Örneğin, tarihi Diyarbakır konaklarında tavan kirişlerinde kullanılan kavak ağacı yerine daha uzun ömürlü ve yük dayanımı daha fazla olan çam ağacı kullanılmaktadır. Yeni ahşap kirişler uzun vadede bozulmalara karşı empenye edilmektedir. Bir dönem düz teras çatılarına beton dökülen tüm evlerin damları bu yükten kurtarılarak nefes alabilen yalıtım teknikleri uygulanmaktadır.

Tespit ve tescil çalışmaları devam ediyor

Alanda tespit ve tescil çalışmaları da devam etmektedir. Kentsel sit alanında yıkılmış olan betonarme yapıların temellerinde tarihi yapı kalıntıları ortaya çıkmıştır. Bu parsellerin rölöveleri alınarak tescil edilmişlerdir. Koruma Kurulunun görüşleri doğrultusunda bu alanlarda uygulamalar yapılacaktır. Yıkılmış olan bazı betonarme yapıların arasında ve zemin ya da bodrum katlarında bazalt taşlı geleneksel Diyarbakır evleri tespit edilmiştir. Bu evlerin tescil edilmeleri için Koruma Kuruluna başvurulmuş ve restorasyon projelerinin hazırlanması süreci devam etmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının çevre düzenlemelerini de tamamladığı yakın dönem konut ve ticaret alanlarında inşa ettiği yapılar, hiç beklenmeyen yoğun bir ilgi görmüştür. Zira bu alanlarda Diyarbakır tarihi konut dokusu ile uyumlu, iki katı geçmeyen, gelenekselden kopmayan, avlulu ve doğal gazlı modern konut ve ticari yapılar birkaç günde satılmıştır.

Diyarbakır Valiliği ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, koordineli çalışarak sur ve burçların tümünün koruma projelerini hazırlamıştır. Koruma Kurulunun onayladığı bu projelerin çoğu şu an uygulanmaktadır. Diyarbakır Surları'nın restorasyonu, bünyesinde değerli akademisyenlerin ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) uzmanlarının danışmanlık yaptığı bilim kurulunun görüşleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Sahada yürütülen projeler daha tamamlanmadan Suriçi'ndeki çalışmalar, ticari, kültürel, turistik ve sosyal faaliyetlerin canlanmasını sağlamıştır. Nitekim restorasyonu tamamlanan İçkale'nin turistik ve kültürel açıdan yoğun rağbet görmesi, ileride Suriçi'nin de önemli bir çekim ve cazibe merkezi haline geleceğinin habercisidir.

[Dr. Öğr. Üyesi Murat Çağlayan, Mardin Artuklu Üniversitesi, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Üyesi]

Anadolu Ajansı web sitesinde, AA Haber Akış Sistemi (HAS) üzerinden abonelere sunulan haberler, özetlenerek yayımlanmaktadır. [Abonelik için lütfen iletişime geçiniz.](#)

İlgili konular

DİYARBAKIR

restorasyon

Suriçi

Koronavirüs

Hindistan'da Kovid-19 vakaları 300 binin üzerinde

Kovid-19'a bağlı ölümler D vitamini eksikliği ile bağlantılı olabilir

Türkiye'de 65 bin 503 kişinin testi pozitif çıktı, 185 kişi yaşamını yitirdi

ABD'de Kovid-19'dan ölenlerin sayısı 866 bine yaklaştı

Rusya'da günlük Kovid-19 vaka sayısı 60 binin üzerine çıktı

YouTube

Röportajlar, insan hikayeleri, belgeseller... Binlercesi YouTube kanalımızda. Abone olun.

Benzer haberler